

primera part

Foto de la pàgina anterior: Sense autor. Any 1900. Primera masia Can Serra. Membres de la família i el servei a l'eixida de la casa durant una estona d'esbarjo. Residència d'estiueig. AMH

I. Territori.

El Can Serra anterior al polígon

El barri de Can Serra està situat a la banda de dalt de les vies del tren de la Renfe cap a Vilafranca, en una petita “muntanya” d’unes 30 hectàrees en forma de quadrilàter, limitada al nord per l’Av. de l’Electricitat i barri de Pubilla Casas, al sud per les vies del tren, i a banda i banda per les rieres per on baixaven les aigües de Sant Pere Màrtir: per un costat el torrent de Can Cervera, límit dels contraforts de la serra de la Marina, avui carretera d’Esplugues que separa Can Serra de Can Buxeres, i per l’altra per l’Av. Isabel la Catòlica i el rec que passava pel bell mig del Parc de les Planes i que ha tingut diversos noms: del Cementiri, dels Frares, etc.

1. Les masies i els camps de garrofers

Fins als anys cinquanta fou una zona rural que s’anomenava “sector muntanya” o “Samontà”, poblada de masies i cases pairals semblants a les que hi havia a d’altres indrets de l’Hospitalet i el Baix Llobregat. Al Samontà, el terreny s’eleva uns metres per damunt del nivell del mar i canvia de composició. S’hi barregen terres de conreu amb terres calcàries i argiloses favorables per a les bòviles. A les terres de conreu, al Samontà hi abundaven la vinya i els garrofers, i a la plana, al voltant de Can Buxeres i cap al centre, les oliveres.

Des de 1819, la diferència de nivell entre “el pla” i “el samontà” s’aprofità per fer-hi passar el Reial Canal de la Infanta Luisa Carlota de Borbón —desviament de l’aigua del Llobregat— i la via del tren cap a Molins de Rei. El tren arriba per primer cop a l’Hospitalet el 26 de novembre de 1854 a l’estació ubicada al mateix lloc d’ara, primer amb una sola via i amb doble via el 1859. El clima —molt més sec que en el pla, on encara hi havia aiguamolls— i l’arribada del tren facilità la construcció de masies i cases d’estiu de sectors benestants de Barcelona, com en d’altres sectors de la rodalia de Barcelona als quals havia arribat el tren des de 1848. Aquí les cases de més anomenada eren Can Cervera, Can Buxeres, Can Cluset (a l’altre extrem del barri, després Campsa) i sobretot Can Serra. A l’altra banda de la via hi havia la finca dels Bori, vinculats a la Farga.

La masia de Can Serra era la més senyorial. A mitjan segle XX, Josep Serra i Font, un ric signatari dels vaixells a vapor que feien la ruta entre València i Anglaterra¹ va comprar el terreny i s’hi va construir una torre com a casa d’estiu, més o menys on ara hi ha els blocs baixos D-5-6-7, gairebé al davant de l’actual pont de ferro. Podria ser que hi hagués hagut una masia anterior propietat d’un tal Tubau, ja que cap a 1850 aquest era el toponimic del lloc.

Autor, família Pañella Torras. La primera masia Can Serra vista de front. AMH

18

La finca estava envoltada de vegetació, horta i arbres fruiters per al consum dels propietaris. En el que ara és la plaça de la Carpa, el senyor Serra s'hi va fer portar el casc vell d'un dels seus vaixells perquè servís de piscina, alimentada per un brollador d'aigua que rajava de manera abundant al mig del solar. Els Serra hi venien els tres mesos de l'estiu i durant l'any hi feien de masovers la família Pañella. Joana Pena Farrés, vídua de Pañella, i els seus quatre fills, Josefa, Virginia, Joan i Lluís Pañella Pena, ja hi figuraven empadronats l'any 1880.

En morir el Sr. Serra, el Sr. Enrique Larrañaga, casat amb la Sra. Maria Badia, rep en herència la propietat de la finca. Fou ell i els amos de la masia de Can Cluset els que van fer construir el pont de ferro per salvar el desnivell,

la barrera de les vies i el coll d'ampolla del pont de la carretera d'Esplugues per sota de les vies. En el pont hi havia dues portes d'entrada i passadissos separats per accedir a cada una de les dues finques.² Fou inaugurat l'any 1900. Es diu que podria ser d'Eiffel o d'algú de la seva escola perquè correspon a l'època de l'arquitectura del ferro: la torre de París és de 1889 i per aquells anys Eiffel va passar temporades a Catalunya, on va influir enormement en l'arquitectura d'aquí. El Born de Barcelona, del 1876, les torres de ferro del port, el monument a Colom i la bastida per poder-lo aixecar es van fer amb ocasió de l'Exposició Internacional de 1888, el mercat de St. Antoni el 1890, l'Estació de França el 1926, etc. Són manifestacions de la capacitat tècnica i de la importància de les foneries de Catalunya en aquell moment.

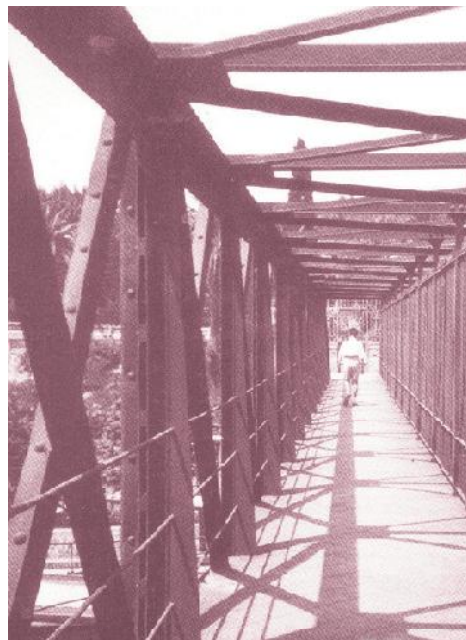
Però l'any 1905, un accident —una ventada (?)— va destruir una part de la torre, provocant la mort de tres membres de la família dels masovers. Un dels fills, Lluís Pañella, que anys a venir seria capellà i un dels fundadors del Centre Catòlic, quedà ferit. La família Serra-Larrañaga-Badia s'oferí a pagar-li els estudis al seminari.³

Una nova torre i hospital de maternitat

Anys després, els propietaris, Sr. Enrique Larrañaga i Sra. Maria Badia, van fer enderrocar la torre per edificar-ne una de nova, més àmplia i majestuosa i més al gust de la Sra. Maria Badia: de tres plantes, d'estil eclèctic entre modernista i noucentista, voltada de verd i palmeres. Les seves dimensions i l'entorn rural i plàcid propicià que durant la Guerra Civil, convivint amb els propietaris, a partir del primer diumenge de febrer de 1937 la torre dels Serra fos utilitzada com a hospital de maternitat. Passat el conflicte, desapareix l'hospital de maternitat i la finca torna a l'ús d'abans.

Ramon Puig i Gairalt, al seu Pla General de Reforma Interior i Eixampla de l'Hospitalet, de 1928, imaginava que el gran parc central de la ciutat havia de ser "el parc de Muntanya" amb l'actual parc de Can Buxeres-Can Serra fins al barranc o riera del cementiri. Desafortunadament les coses han anat per camins diferents.

Acabada la guerra, els propietaris de Can Serra comencen a participar en el comerç del

Autor, família Pañella Torras. Any 1958. Pont de ferro, sobre les vies del tren. El pont connectava Can Serra amb el barri del Centre. Vegis la divisió per donar accés a les dues finques. AMH

tèxtil amb Anglaterra i estableixen una xarxa d'importants botigues a Barcelona. Però cap als anys cinquanta, el Sr. Enrique Larrañaga morí sobtadament d'un atac al cor i quedà hereva i única propietària de la finca la Sra. Maria Badia. La seva filla, que havia estudiat a Londres i s'havia casat amb el marquès de Badillo, un armador provinent del nord de la península, va anar a viure a Madrid.

La Sra. Maria Badia quedà hereva i propietària de Can Serra. De posat elegant i sense amarament, segons comenten els qui la van co-

20

Autor, família Pañella Torras, Nova masia can Serra construïda en el mateix solar que l'anterior. El nou immoble s'adaptava més a l'estètica del moment. AMH

nèixer, es quedà a Barcelona, era terratinent i actuava com a tal. Amb tres criades que sempre l'acompanyaven, venia de tant en tant a la seva torre de l'Hospitalet. Però la finca no podia quedar abandonada i contractà com a masover un jove de la ciutat, Jesús del Cazo, oferint-li que, si es casava, podia viure a la casa del masover. Poc després va contraure matrimoni amb Quintina Nieto.

Jesús del Cazo i Quintina van viure a la masia com a masovers durant nou anys. El testimoni de Quintina, de vuitanta anys i amb una memòria envejable, el del seu germà Florentino i el de Laura Blanco, que també hi van viure, són extraordinàriament valuosos per saber com era i què passava a Can Serra abans del Can Serra d'ara.

Florentino va venir d'Almoharín, Càceres, quan només tenia sis anys. La família vivia a Pubilla Casas però la masia de Can Serra, amb la seva germana i el seu cunyat, eren com casa seva.

La finca tenia tres entrades: la que daba a las vías, otra en lo que hoy es la carretera de Esplugues y otra arriba que daba a la calle Faus. Nosotros entrábamos por ésta. Allí pasábamos sábados y domingos con mis padres, jugábamos, comíamos toda la fruta que queríamos, disfruté. Nos bañábamos en aquella especie de casco de barco que habían enterrado y que usaban de piscina, ya que en la finca había una mina de agua muy abundante que suministraba agua para toda la casa y la finca. Quintina y Jesús estaban en la casa de los *masovers*, que ya era muy grande, pero la torre de los

Autor, família Pañella Torras. Anys 30. La masia Can Serra esdevindria, durant la Guerra Civil, maternitat. AMH

21

señores era mucho más grande y lujosa. Mucho más grande de lo que hoy es Can Buxeres.

En la planta baja tenía un gran salón con piano, una gran chimenea de piedra y muebles muy elegantes. En la planta primera había muchas habitaciones, todas amuebladas, que prácticamente no se utilizaban nunca y donde yo jugaba.

Además de las cocinas, despensas y muchas salas grandes, había un quirófano montado, ya que la casa se había utilizado como hospital de maternidad durante la Guerra Civil. También había una sala con lavadoras industriales, que se utilizaron también durante la guerra. Adosada a la casa grande estaba la de los masovers, que también tenía todos los servicios.

Aprovechando los espacios útiles, mi cuñado cultivaba varios huertos, y por toda la finca había sobre todo algarrobos, y también higueras, almendros, avellanos y varios frutales

más. También había gallinas, conejos y varios animales para gasto de los masovers. De vez en cuando venían cazadores, que cazaban en la finca de arriba que era de un pastor.

La casa se vendió por 60 millones de pesetas de entonces y a mi hermana le dieron 100.000 ptas. de indemnización.

Quintina, també d'Almoharín, explica el següent:

Jesús, mi marido, allí fue feliz, muy feliz, muy libre, siempre al aire libre, que era lo que le gustaba y trabajaba en lo que quería. Se cuidaba del huerto, de los árboles, de los rosales, sembraba, cosechaba. La fruta o lo que cosechábamos nunca se vendió, era solo para el consumo propio o de los dueños. Sólo se vendían las algarobas para los animales. Los

dueños le pagaban 300 ptas. al mes. Pero cuando mi marido se iba, yo me quedaba sola y tenía la sensación de quedar encerrada. Por eso cuando tiraron la torre y construyeron Can Serra, a mi marido le costó, echó en falta la torre y el trabajo y le dolió, pero a mí no. Aunque el piso en el que vivo ahora mide

*Quintina Nieto a l'entrada de la masia.
Any 60. Foto QN.*

todo entero como solo el comedor de la casa de los masovers, aquí me siento libre. Sin embargo, cada vez que paso por allí todavía siento algo, como que estoy de nuevo viendo a mi marido sembrando, recogiendo las hojas... Nos habíamos hecho muy amigos del chófer de los directivos de la Campsa. Se llamaba Domingo y su esposa María. Vivían también en una casa adosada a la torre de los directivos. También ésta era muy espaciosa y lujosa.

Cuando tiraron la torre de Can Serra y nos quedamos sin trabajo, Domingo, el chófer, consiguió que mi marido entrara a trabajar en la Campsa.

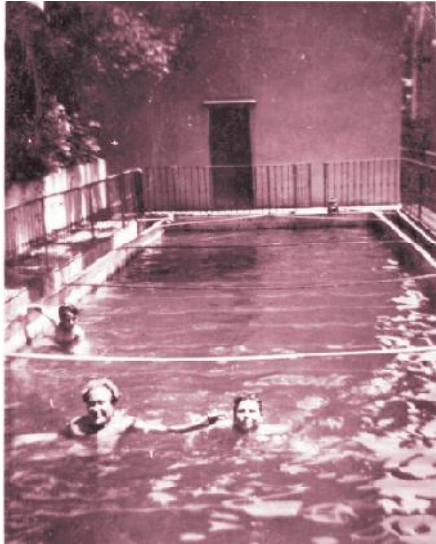
Laura Blanco, també hi va viure durant set mesos:

Somos tres hermanos, Patricia, Boni y yo misma. También nosotros vinimos de Almorharín y vivimos durante siete meses en la masía de Can Serra.

Era como un palacete. En la puerta había una placa que ponía Can Serra nº 1. En la planta baja había un gran salón con un piano de cola, chimenea de piedra y una sala comedor grande y lujosa. Desde otro salón subía una escalera de piedra a la planta primera con muchas habitaciones, todas amuebladas. En la planta baja estaba el office, que era el cuarto de plancha y limpieza.

A la finca se llegaba desde el puente de la Renfe. Y de allí salía otro camino que comunicaba con la masía de la CAMPSA. Justo detrás de la masía estaba la piscina, pues en esta zona había varias minas de agua que se aprovechaban para regar los huertos y para el servicio de la casa. Quintina y Jesús, los caseros, vivían en una casa adosada a la masía, también grande, donde tenían un huerto del que cogían toda clase de hortalizas. A la altura de lo que ahora es el J-30 había una pérgola, con bancos y un lavadero. La mayor parte de los árboles eran algarrobos, pero también árboles frutales, ciruelos, cerezos...

La dueña, que venía poco, venía con un cochazo, su chófer y su prima, que era la casera, decía que solo tenía una hija. La finca se vendió sobre el año 1965.

Piscina de la masia. Anys 60. AMH

Can Serra Vell

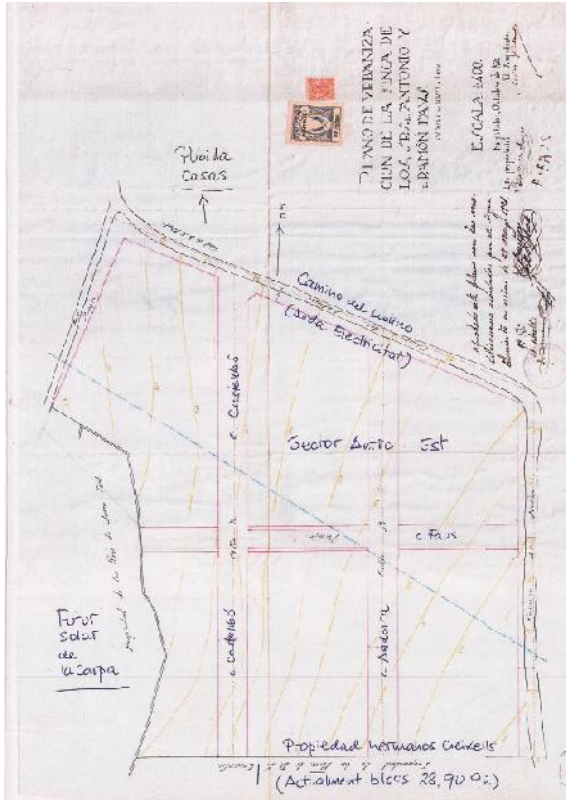
El terreny tenia sobretot un ús agrícola. L'única instal·lació fabril de l'entorn era Can Brugarolas, una indústria química a la finca de Can Cluset que va funcionar entre 1915 i 1974. Al final alguns anys va pertànyer al monopoli estatal CAMPSA. Tanmateix, el creixement demogràfic i urbanístic de l'àrea metropolitana de Barcelona va imposar l'ús residencial. En les primeres dècades del segle xx van aparèixer petits nuclis habitats en diferents indrets del Samontà, com a Sanfeliu, la Fonteta, la Granota, etc., i uns propietaris de terres del que més tard seria Can Serra van demanar de parcel·lar-les i vendre-les per construir-hi habitatges.

La primera notícia que tenim de la urbanització és de 1921,⁴ promoguda per Antoni Faus. La denominació del carrer Faus fou aprovada

el juny de 1923 i els tràmits no s'enllestiren fins el 1925. El primer esment de la urbanització de Pere Pelegrí, entre Can Serra, Pubilla Casas i Esplugues, és de 1922.⁵ Era habitual que els propietaris possessin el seu nom als nous carrers.

A la magnífica fotografia aèria de 1947, de la contraportada del llibre, es reconeix perfectament aquesta primera urbanització del sector antic, a la zona nord del barri al costat de l'Av. de l'Electricitat, en aquell moment un descampat. A la part sud, tocant a les vies, s'identifica també la ubicació de les dues masies envoltades de vegetació: davant de l'estació i el pont, la de Can Serra, i en l'altre extrem, Can Cluset. La comparació de les dues fotografies, la de 1947 i la del 2007, seixanta anys després, explica com la morfologia de la zona condiciona la futura urbanització: a la dreta es veu el que serà l'Av. Isabel la Catòlica i el camí del Molí i, a l'esquerra, el que ja era el camí cap a Esplugues. Al centre, el triangle del que serà la Plaça de la Carpa.

A la part alta del barri queden els carrers Pere Pelegrí, Sant Carles, Oriental, Sant Pere i Badajoz, per una banda, i Castellbò, Andorra, Faus i l'antic Camí del Molí per l'altra. Allà es van arribar a construir més d'un centenar de cases unifamiliars, sovint d'au construcció. Abans de la guerra eren cases modestes però no pobres. A partir de la dècada de 1950, la immigració i la pobresa van introduir noves construccions molt precàries. Sense asfaltar, sense clavegueram, quasi sense aigua ni llum.⁶

"Urbanización de la finca de los Srs. Antonio y Ramon Faus", de 1920. AMH
 És un dels primers plànols que tenim de la zona Can Serra. En aquest cas d'una part de la zona antiga-est, prefigurant el c. Faus i els carrers Castellbo i Andorra. Limita al Nord amb Pubilla Casas, per l'Est per Camino del Molino, Oest amb la propietat dels "Herederos de Serra i Font" (futur solar de la Carpa) i al sud per la "Propiedad de los hermanos Creixells" (actualment els blocs 88, 90 i 92).

Explicació del plànol de la pàgina de la dreta:

Planell de propietats. Elaborat pels arquitectes A.Canyellas, F. Escudero, A.Tagarro. Ells mateixos són els que dissenyaran el polígon, des dels primers projectes i les successives modificacions fins al 1972.

Promotor: Maria Badia Vda. Larrañaga.

Com es pot constatar, les antigues propietats del Sector defineixen les diferents urbanitzacions del que després esdevindrà el polígon Can Serra.

Les parcel·les estan grafiades, i els propietaris van ser:

de la núm 1. Maria Badia, Vda. Larrañaga, la més gran.

de la núm 2. Francisco Creixells Vallhonrat, que ocuparà el Torres i Bages i els tres blocs del davant.
 de la núm 3. Hermanos Carlos y Francisco Creixells, que edificarà Corin.

de la núm 4. Urbanizaciones y Transportes, on s'edificaran els blocs "italians".

de la núm 5. Ponsi y Aroles, que edificarà la constructora PUESA.

de la núm 6. Maria Faura Blanch y José Faura Piqué, constructora Can Serra.

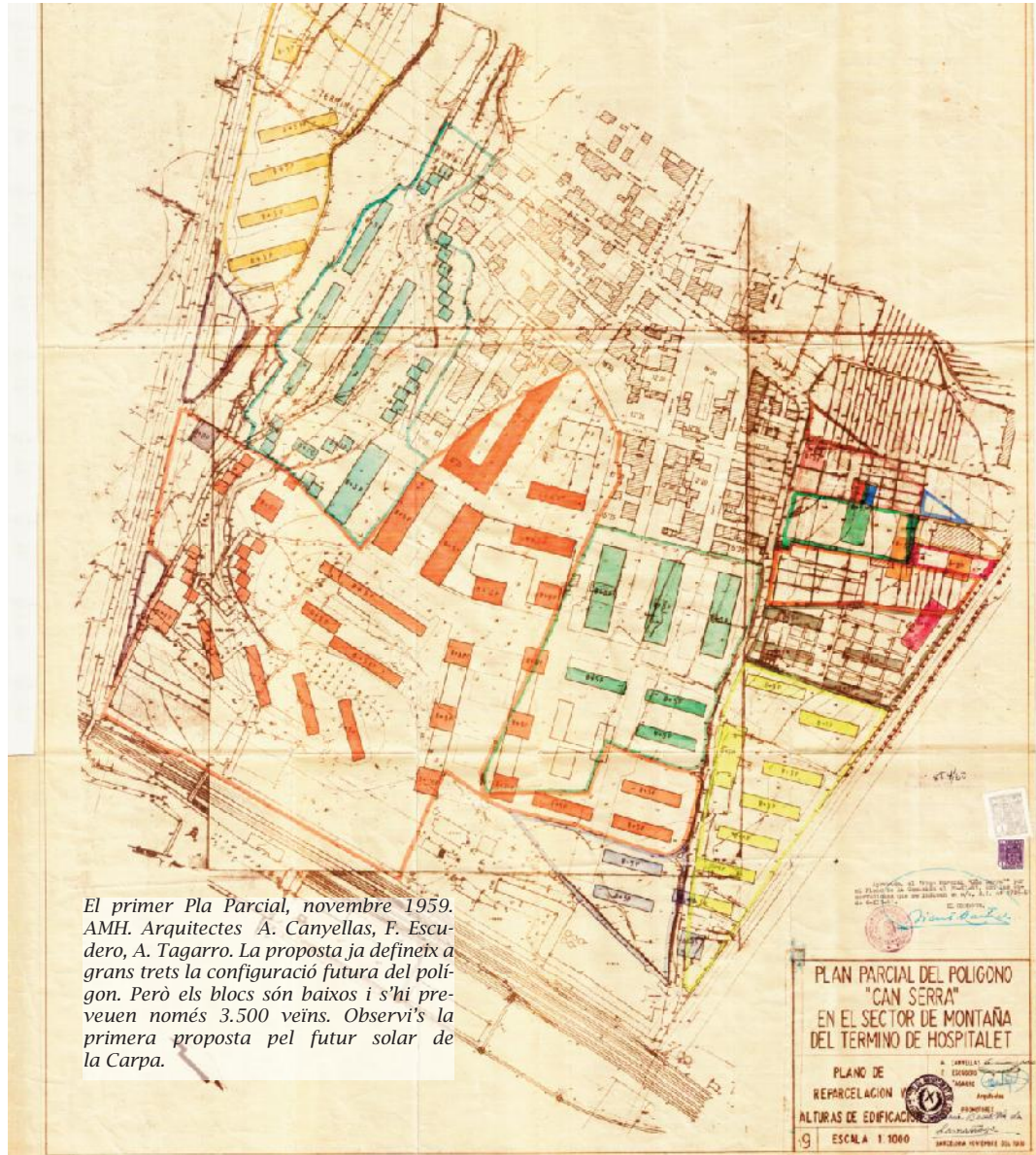
de la núm 7. Rita, José y Eduardo Marcillas, Constructora Procyt.

de la núm 8. Rita Marcillas, Constructora Procyt.

de la núm 9. Antonio Coll Dega, blocs a la carretera d'Esplugues, sector Tarrida.

de la núm 10. SERCA, Can Cluset i posteriorment CAMPSA.

S'utilitzava el descampat de la finca dels Serra per fer festes i tertúlies als capvespres de l'estiu. Era una illa de vida rural i al carrer, voltada de les grans fàbriques de l'Hospitalet industrial que donaven feina als homes de la família: a les bòbiles de Pubilla o de Sanfeliu, a les fàbriques del vidre de Collblanc, a les químiques de Can Cluset o la Cardoner, a la siderúrgia de la Farga, al tèxtil de Can Vilumara o Tecla Sala, o a la Cosme Toda de Sant Josep.

El primer Pla Parcial, novembre 1959. AMH. Arquitectes A. Canyellas, F. Escudero, A. Tagarro. La proposta ja defineix a grans trets la configuració futura del polígon. Però els blocs són baixos i s'hi preveuen només 3.500 veïns. Observi's la primera proposta pel futur solar de la Carpa.

Malgrat això, la Memòria del Pla precisa un “coeficient d’edificabilitat” baix. Es diu “coeficient d’edificabilitat” la relació entre m² de sostre edificat per m² de solar (net, sense comptar carrers i zones verdes). El Pla fixa per a Can Serra un coeficient d’1,18, que era dins els límits que senyala el Ministerio de la Vivienda. La referència a aquest índex o “coeficient d’edificabilitat” és un element molt important i que serà determinant per al futur.

Els blocs són de planta baixa i cinc plantes (excepte un de 9 plantes i un altre de 12). S’hi preveu la construcció d’uns 700 pisos per a unes 3.000 persones. Es configura la carretera en “S” per salvar el desnivell i ja s’hi preveu enderrocar la torre.

El 15 de febrer del 1961, aquest Pla Parcial Can Serra fou aprovat provisionalment pel ple de l’Ajuntament presidit pel Sr. Ramon Solanich, i el 20 de desembre de manera definitiva.⁷ Fet això, la Sra. Maria Badia posà en venda els terrenys, cada cop més valuosos ja que començava el període d’especulació immobiliària. Va adquirir la propietat la societat mercantil “Amaltea, Alcida, Briseida”, de capital estranger, formada per persones poc conegudes en el món immobiliari de Catalunya. President, Sr. Javier Villavechia, i gerent, Sr. Marcos Nàjar.⁸

Nova composició de volums.

Però els promotors insisteixen. Demanen un nou augment de volums. I el 4 de gener del 63,

l’alcalde accepta que el coeficient d’edificabilitat pot augmentar entre 1’25 i 1’75 (els mateixos que a Barcelona). El 20 de novembre del 63 Javier Villavechia demana l’aprovació de la nova composició de volums i el 2 de març del 64 la *Comisión de Urbanismo y Servicios Comunes de Barcelona y otros municipios* aprova el Pla i la Memòria de la nova composició de volums. En la memòria es diu que la construcció no excedeix el coeficient d’1,75.

La transcendència de l’aprovació d’aquesta nova composició de volums fou enorme, ja que servirà de base per a la tramitació i aprovació de les successives modificacions del polígon. I en definitiva, atès que en molts casos, fins i tot aquests alts coeficients d’edificabilitat es van superar, serà un dels fonaments legals per a la suspensió de llicències.

La venda del terreny de la Sra. Maria Badia, el central del samontà, i la seva proposta d’urbanització fou el tret de sortida perquè els altres propietaris fessin el mateix. No en va, com a propietària més important, havia promogut també el Pla Parcial de tot el sector muntanya. Ràpidament les diferents propietats de la zona obtenen amb facilitat l’autorització municipal i s’entreguen al negoci de la construcció. En un temps rècord, —de quatre a sis anys— Can Serra s’omple de blocs pels quatre costats.

És el moment de les grans operacions d’especulació sobre el sòl promogudes per immobiliàries i constructores i avalada pels poders

Es el plànol definitivament aprovat el 28 de novembre de 1961. AMH. Arquitectes A. Canyellas, F. Escudero, A. Tagarro. Ja s'han modificat, imperceptiblement, els volums previstos en el pla de 1959. En aquest moment la immobiliària Alcida, Amaltea, Briseida compra el solar a la Sra. Maria Badia i es farà càrrec de la construcció. Immediatament hi hauran altres modificacions de volums.

*Perspectiva dels volums
del Pla del 59.
Novembre 1959. AMH*

polítics amb el pretext de donar acollida a la immigració. A l'Hospitalet aquest període porta els noms de Josep Maties de España Muntadas i el de l'arquitecte municipal, Manuel Puig Ribot. España Muntadas és nomenat alcalde el 1962, substituint Ramon Solanich. Estava vinculat a l'oligarquia local (Casa España), a organitzacions dretanes, al món empresarial (l'Espanya Industrial), terratinent al Penedès i lluint de noblesa (marqués de Monsarra). El 1958 es va adherir a Falange Española de las JONS, de la qual fou conseller local del Movimiento Nacional i fou nomenat

regidor a l'Ajuntament pel terç corporatiu, i el 1962, alcalde fins al 1973. Políticament destacà per la seva absoluta fidelitat al règim i per la intransigència respecte del moviment veïnal i qualsevol opció reformadora.

El naixent capital immobiliari estava descobrint un filó d'or i va provocar un procés d'urbanització aberrant al voltant de Barcelona i altres ciutats amb l'aprovació del poder local i sense cap garantia de control. A l'Hospitalet, la consigna municipal semblava ser deixar construir, construir i construir, fos com fos i allà on fos, destruint la riquesa natural, sense importar les lleis, el patrimoni o el medi ambient, sense demanar res a canvi a les constructors. No calien equipaments, ni zones verdes, ni qualitat als habitatges.

Es deixa construir sense un Pla General de ciutat. A Pubilla es respecta en part el disseny d'estrella de Puig i Gairalt, però no les alçades, volums i densitats del pla —amb edificis sovint projectats pel mateix arquitecte municipal— que pervertien el projecte original de la zona com a "ciutat jardí". La ciutat es converteix en una suma inconnexa de barris. El braç tècnic executor d'aquest caos fou Manuel Puig Ribot.

Però el 1965, Albert Serratosa és cridat a formar part de la *Comisión de Urbanismo y Ser-*

vicios Comunes de Barcelona y otros municipios i del Pla Director de l'Àrea Metropolitana de Barcelona. Amb Serratosa van entrar un equip de joves arquitectes i urbanistes, entre els quals Joan Antoni Solans, amb el propòsit d'ordenar el territori del desgavell dels últims anys. Això suposarà un canvi fonamental en l'urbanisme metropolità. Es tractava de controlar el procés especulatiu i densificador del període anterior. Va comportar enfrontaments amb lobbys molt poderosos i exigia rigor, capacitat tècnica i un coneixement quasi puntillista del territori. Però ja a primers dels seixanta fou necessari iniciar la revisió del Pla del 53 cap a un nou Pla General Metropolità, que no seria aprovat fins el 1976. La modificació del Pla Parcial Can Serra i guanyar la Carpa seran unes de les conseqüències d'aquesta nova orientació.

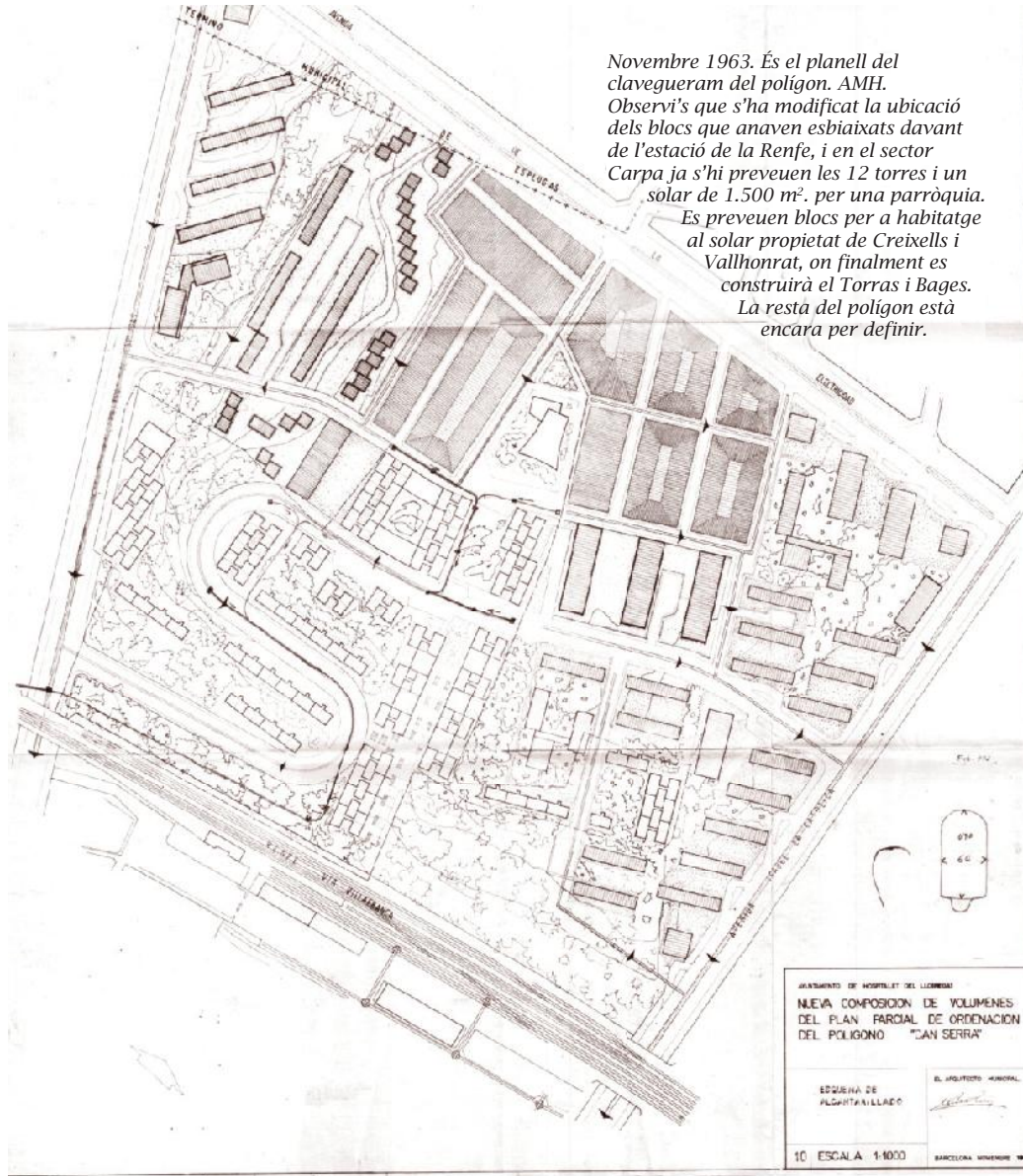
Ahora, a partir dels setanta, amb el final del franquisme, els ajuntaments havien de canviar. El 1973, Matias de España és substituït per Vicenç Capdevila, que havia estat tinent d'alcalde de Cultura de 1964 a 1971. Començava una nova etapa amb un gir en la política urbanística, frenar el creixement i imposar racionalitat en el planejament. Com a alcalde, hagué de gestionar l'inici de solució dels greus problemes de dèficit d'equipaments i de conflictes ciutadans que deixava Matias de España. Fou alcalde fins al 1977, en què dimití per presentar-se a les primeres eleccions legislatives del juny de 1977. Deixà el càrrec a Joan Perelló, primer tinent d'alcalde, que hagué de governar l'Ajuntament en aquell caos de turbulències polítiques i econòmiques.

3. La primera llicència d'obres i els primers veïns

El 1964 es concedia la primera llicència d'obres. Els primers blocs seran els blocs baixos davant del pont de ferro. Els primers veïns arriben el 1966. Malauradament el disseny va preveure edificar al lloc on estava situada la masia Can Serra, i en començar les obres es va enderrocar. No feia cap falta. El poc valor que en aquell moment es donava al patrimoni ens va fer perdre un dels senyals d'identitat més importants de la ciutat. Can Cluset, a l'altra punta del barri, propietat de Campsa, se salvà provisionalment. A la finca hi havia la masia i cap al final, tocant a Isabel la Catòlica, una bòbila. L'any 1981 totes dues foren incorporades al catàleg d'edificis subjectes a la protecció del Patrimoni Històric i Artístic de l'Hospitalet, però sense cura municipal es van deteriorar lentament i al final lamentablement també es van enderrocar.

Contrasta amb la compra de Can Buxeres al desembre del 1968. El Butlletí d'Informació Municipal parla de la compra "para ser destinada expresamente a zona verde. Otras haciendas semejantes en las que era pródigo nuestro término municipal: los frondosos jardines de Can Serra, Casa España, Can Bori... han desaparecido para siempre".⁹

Quan els veïns arriben al barri, les modificacions ja estan fetes i aprovades i prou feina tindran inicialment per subsistir, pagar les primeres lletres i aclimatar-se a un barri sense asfaltar, sense aigua ni botigues.

Novembre 1963. És el planell del
 clavegueram del polígon. AMH.
 Observi's que s'ha modificat la ubicació
 dels blocs que anaven esbiaixats davant
 de l'estació de la Renfe, i en el sector
 Carpa ja s'hi preveuen les 12 torres i un
 solar de 1.500 m². per una parròquia.
 Es preveuen blocs per a habitatge
 al solar propietat de Creixells i
 Vallhonrat, on finalment es
 construirà el Torres i Bages.
 La resta del polígon està
 encara per definir.

AJUNTAMENT DE HOSTIOLÉ DEL LLOBREGAT
 NUEVA COMPOSICION DE VOLUMENES
 DEL PLAN PARCIAL DE ORDENACION
 DEL POLIGONO "CAN SERRA"

EDIFICIA DE ALBERTO LLACER
 EL ARQUITECTO MUNICIPAL

10 ESCALA 1:1000 BARCELONA NOVIEMBRE 1963

Cuando compramos, el piso nos aseguraron que delante iría parque sin bloques alrededor. Yo no sé si cuando compramos el piso estos bloques de aquí delante ya estaban aprobados o no, si nos engañaron como tontos o los aprobaron después. Lo cierto es que se lo han tenido bien montado: al comienzo del todo del plano de Can Serra no iba, luego van modificando el plano por pedazos dejando siempre la zona verde en el pedazo de al lado, al que también ponen bloques porque es de otra constructora. Esto lo primero. Cuando empezaron a construir el bloque no pudimos oponernos. ¡Qué diferente hubiera sido si ya hubiera estado la Asociación! Lo paramos durante seis meses, pero para empezar a dar la batalla, entre abogados y arquitectos nos costaba ya cincuenta mil pesetas de entrada, y por miedo a perderlas inútilmente lo dejamos. Decía la gente: "Pero ¿quién puede contra el ayuntamiento? Cuando firma una cosa no hay dios que la tire"; con la Asociación hubiera sido diferente. **(Amparo)**

Publicitat de la promotora Amaltea, Alcida i Briseida. 1967 AMH

Exposició de l'any 1974 i suspensió de llicències

La primera activitat de l'Associació de Veïns serà intentar aturar la construcció de nous blocs, i promoure equipaments. Per conscienciar el barri, proposen fer una exposició per explicar les successives modificacions del Pla Parcial de Can Serra. L'exposició es farà al juny de 1974. De tot això en parlarem en el capítol 5è.

4. Sectors i constructores del polígon i Can Serra vell

Can Serra, 3.973 pisos

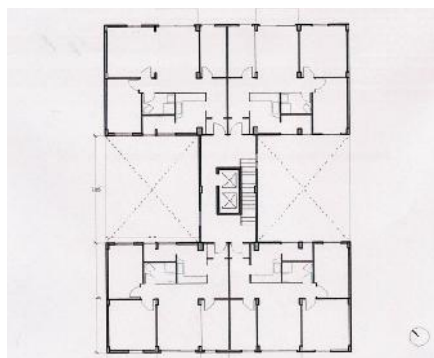
Segons els informes de 1976 de l'Àrea d'Urbanisme de l'Ajuntament, la suma de pisos ja construïts i llicències concedides suposa per a Can Serra un total de 3.973 pisos. Al polígon pròpiament dit s'hi hauran construït 3.212 pisos. La resta, aproximadament uns 760, corresponien al sector antic. Segons la previsió municipal (ocupació de 4'5 persones per pis), això representava una població de 17.878 habitants, molt per sobre del cens previst en el Pla del 1964.

34

1. Alcida, Amaltea, Briseida n'ha construït 1.534, quasi la meitat dels del polígon, sobre el solar de la Sra. Maria Badia, hereva dels Serra.

L'arquitecte que dissenya el tipus de blocs i pisos d'Alcida, Amaltea, Briseida és Francesc Escudero Ribot, que el 1959 ja havia participat sospitosament en el projecte de zonificació del polígon. Són pisos de 57'6 m² (7'20 x 8 m), de tres habitacions que donen a l'exterior. Francesc Escudero era al mateix temps director tècnic de l'Àrea Metropolitana de Barcelona. De manera que els projectes que sortien del seu despatx privat del Passeig de Gràcia serien immediatament aprovats per ell mateix al seu despatx de funcionari públic.

L'empresa havia reservat per al final la construcció dels 13 blocs previstos a la Carpa. En

Plànol d'una planta standard dels blocs de Alcida, Amaltea, Briseida.

total eren 696 pisos. Si s'haguessin construït, el nombre de pisos al barri hauria estat de 4.669 pisos i una població aproximada de 21.000 habitants. Can Serra hauria quedat com un formiguer i sense espai per a serveis, i aquell solar avui seria un autèntic tauler d'escacs.

Però abans de començar a edificar al solar de la Carpa, amb el que ja s'havia construït l'empresa ja havia esgotat pràcticament la totalitat que li permetia l'índex d'edificabilitat aprovat al 1964. Ho veurem al capítol 5.

2. Illa que comprèn el solar del Torras i Bages, el seu bloc lateral (Can Serra 101), els tres grans blocs de davant i el de C. Molí / Av. Can Serra.

Solar propietat de Francisco Creixells Vallhonrat i de la Sra. Andrea-Avelina Espinal.

Aprovació de la modificació del Pla Parcial: 3 de gener del 1966, amb l'advertiment que el coeficient no ha de superar l'1,75 sobre solar net i amb una ocupació del sòl del 40%.

El projecte proposava 576 pisos per a 2.596 veïns (4'5 persones/pis). El propietaris van cedir de 10.000 per al Torras i Bages. El bloc Av. Can Serra 102-104, de tres escales, fou habitable el 1969. La concessió dels blocs Av. Can Serra 88, 90, 92, els tres grans blocs de 10 plantes, fou del 1969. El bloc Av. Can Serra, 92-96, dos blocs de 6 plantes: la concessió fou del 1972.

Constructora Can Serra. Però: El coeficient s'havia calculat sobre solar brut: s'excedia en 0'44. S'hi han construït 674 habitatges (98 de més), que suposaran 3.033 habitants.

3. Illa carrer Molí (núm. 1-7), Peñíscola (davant del "mur de la vergonya").

Solar propietat de Joaquín Ballesté Perarnau i de les famílies Creixells i Playa. Sol licitud de la comprovació de la modificació del Pla Parcial, el 16 novembre 1968, i aprovació definitiva per la Comissió d'Urbanisme, el 30 desembre 1969.

El projecte era de 174 habitatges, amb un 1'69 de coeficient d'edificació. Cessió d'una parcel·la de 504 m² per a una llar d'infants. El 29 d'agost de 1971, la companyia Corín compra tota la parcel·la. L'apoderat és José Bastús. La constructora Corín comença les obres el 14 juliol 1973. De febrer a novembre

de 1974 sorgeix el conflicte del "mur de la vergonya".

Solució: el 20 de novembre. Corín presenta a l'Ajuntament nous plans i memòria de les modificacions introduïdes, d'acord amb les últimes instruccions rebudes dels Serveis Tècnics Municipals.

Però: El coeficient s'havia calculat sobre el solar brut. Excedeix del límit d'1,75 un 0'44. S'hi han construït 202 habitatges en lloc de 174. Per tant, 28 habitatges de més.

4. Illa Isabel la Catòlica 25-33 / Av. Can Serra / C. Molí.

("Italians": Gènova, Venècia, Mònaco, Milà, Nàpols). Solar propietat de Josep i Pere Balaña, Maria Badia. Immobiliària Can Serra SA i Constructora Vipes. Aprovació per l'Ajuntament el 10 de setembre de 1970 i per la CU, el 18 de maig de 1971. Cessió de 350 m² per a edifici públic i 1.106 m² per a vials. Projecte per a 200 habitatges, coeficient d'edificabilitat 1'72. Executat correctament.

5. Illa Riera de Can Clota / Av. Electricitat / c. Oriental / carrer en projecte

Solar propietat d'Antonio Coll i Patrimonial Financera Hafer SA - Puesa. L'aprovació del Pla per part de la CU, el 18 maig 1971. Cessió de 9.500 m² per a usos escolars (Samontà) i 2.236 més per a altres usos públics.

Projecte bloc de cinc escales i 9 plantes i 4 blocs i 9 plantes: 396 habitatges, coeficient

Grup de persones grans a la part alta de la carpa. 1976 FPM.

d'edificabilitat (sense grup escolar), 1'17 m². Immobiliària i constructora *Promotora de Urbanizaciones y Edificios SA (PUESA)*. El 9 maig 1972, Alfons López, en nom de Puesa, presenta un projecte d'urbanització de la zona, que serà aprovat el 16 octubre de 1974.

6. Illa carretera d'Esplugues 24-26 / Av. Electricitat (centre de profunds)

Solar propietat de les famílies Coll i Tarrida Coll i financera Hafer SA. Cessió de la major part del solar per a vials, centre de profunds, aparcaments, jardí. Aprovació del pla el 6 d'octubre de 1970 per la Comissió d'Urbanisme. Sector Can Cervera: previsió de 150 habitatges. Coeficient d'edificabilitat (sense escola), 1'74 m². Amb escola, 1'86.

El 10 abril 1973, Tarrida Coll presenta el projecte d'urbanització. El 23 maig 1973, Miguel Elipe Trigo, en nom de Puesa, es compromet a urbanitzar.

7. Illa Av. Isabel la Catòlica / Av. Can Serra / C. Molí

Solar propietat de les famílies Marcillas i Faura. Cessió de 2.580 m² per a edifici per a escoles i 3.300, per a espais públics. Previsió de 56 habitatges. Immobiliària Can Serra.

16 juliol 1974, l'empresa Procyt presenta un projecte d'urbanització del solar de la seva propietat dins d'aquesta illa. Al solar de la confluència Av. Electricitat - Isabel la Catòlica, ara Jardins Antonio Machado, hi va haver durant molts anys uns fonaments a la vista i primeres columnes en espera de construcció. Finalment l'Ajuntament va comprar el solar i va indemnitzar la constructora.

8. Can Serra vell

Des de 1976, al sector polígon no hi ha hagut més llicències. Darrerament s'ha permès convertir en habitatge alguns baixos. Però això no canvia substancialment que el nombre d'habitatges al polígon oscil·li entre els 3.200 i els 3.300.

En canvi, des de 1976, el sector antic del barri pràcticament ha doblat el nombre d'habitatges. Les ordenances municipals hi han fet possible un canvi en profunditat. S'ha ampliat i renovat el parc immobiliari. S'ha mantingut el traçat original de la trama urbana, dels carrers Pere Pelegrí, Faus, Oriental, Castellbò, St. Pere, Molí o Andorra, però les casetes d'auto-

construcció s'han convertit en petits blocs d'una fesomia semblant a la del barri veï de Pubilla Casas, de 4 o 6 plantes de mitjana i de 2 habitatges per replà. Els més de 200 edificis sumen més de 1.500 habitatges. Paral·lelament, però, igual que a tot l'Hospitalet i igual que al sector del polígon, el nombre de persones per habitatge s'ha reduït.

9. Punt final i espais reservats

La lluita per frenar l'especulació i la construcció excessiva s'explica en un altre capítol. En resum, es va aconseguir aturar o destinar a ús públic allò que encara no estava edificat, en concret:

- l'espai central del barri, la Carpa;
- el sector Isabel la Catòlica - Electricitat, avui jardins Antonio Machado;
- el sector Can Cluset - Campsa.¹⁰ La masia, forns i magatzems de la bòvila es van enderrocar el 1985. Actualment és un parc urbà.

Es destinaren els solars següents a serveis públics:

Escoles:

L'**Institut Torras i Bages** s'inaugurà finalment al setembre de 1968.¹¹

Educació Especial: El 1969 es modifica el Pla Parcial per la cessió d'un solar per a un Centre d'Educació Especial per a nois i noies disminuïts, l'Escola ALPI.¹² El dia 10 de gener de 1971 es col·loca la primera pedra del nou centre. S'inaugurà el 1973.

El **Rubió i Ors**, de 16 aules, inaugurat el curs 1973-1974.

El **Samontà**, de 16 unitats, inaugurat el curs 1976-1977.

El **Lola Anglada**, de 8 unitats, inaugurat el curs 1981-1982.

La Carpa, de 16 unitats, inaugurat el curs 1984-1985.

I els solars per al **Centre de Profunds**, per al **Mercat** i per al **CAP**.

37

NOTAS.

1. Una parte importante de este apartado está sacado del magnífico texto de Mireia Mascarell *L'Hospitalet del Llobregat. Recull gràfic (1890-1965)*. Barcelona: Efadós, 2003, pág. 566.

2. Canal de la Infanta, Mapa de las acequias de riego en el término de l'Hospitalet: "En 1900 se explanaron terrenos procedentes de Can Serra, aumentándose así la capacidad de vías de maniobra y las destinadas a apartaderos. Se construyó el puente metálico, separado longitudinalmente, que por un lado sirvió de acceso a la finca y por el otro para seguir emboquillando un camino de montaña. Este viaducto surte ahora un excelente servicio a quienes deseen penetrar en el polígono residencial allí construido y Escuela de Subnormales". *BIM*, primer trimestre 1972, nº 73, pág. 17.

3. MASCARELL, Mireia. *L'Hospitalet de Llobregat. Recull gràfic (1890-1965)*. Barcelona: Efadós, 2003. Pàg. 567.

4. <http://www.l-h.cat/gdocs/d5096850.pdf>

5. *La Vanguardia*, 22/06/1922, pág. 5.

6. <http://xacpremsa.cultura.gencat.cat/pandora/cgi-bin/Pandora.exe>, *Crónica de la vida de Esplugas*, 1/12/1954, pág. 8.

7. "Ayuntamiento Pleno. Extracto de acuerdos. Sesión del día 15 de febrero de 1961. Aprobar provisionalmente el Plan Parcial de Ordenación del Polígono de Can Serra y el avance del Plan Parcial del sector montaña de este término municipal". *BIM*, primer trimestre 1961, núm. 29, pág. 11. "Ayuntamiento Pleno. Extracto de acuerdos. Sesión del día 20 de diciembre de 1961. Aprobar definitivamente el Plan Parcial Can Serra. Alcalde Ramón Solanich". *BIM*, Quart trimestre 1961, núm. 32, pág. 94.
8. Alcida, Amaltea, Briseida, sociedad constituida el 1968 en la notaría de José Zaragoza. Constan: presidente D. Javier Villavechia de Delàs; vicepresidente, D. Marcos Najar, de nacionalidad italiana; vocal D. Joan Othon Newmann; secretario D. Joan Arregui de la Madrid. El 7 de julio de 1974 D. Joan Othon dimite, pero se renueva el resto de la junta.
9. "Can Boixeres pasa a ser propiedad municipal". "Compra de Can Boixeres para ser destinada expresamente a zona verde. Otras haciendas semejantes en las que era pródigo nuestro término: Can Serra, Casa España, Can Bori... han visto desaparecer para siempre sus frondosos jardines". *BIM*, cuarto trimestre 1968, número 60.
10. "Se han iniciado procesos para evitar que se pierdan en otros usos los pocos solares disponibles y se recuperen espacios ahora utilizados (los de CAMPSA en el Centre Can Serra). Se ha planificado la utilización de algunos de los disponibles (Carpa de Can Serra, nacional II). También se ha conseguido mejorar las promociones anteriores. Como la urbanización de la calle Peñíscola en Can Serra. *BIM*, junio 1981, nº 17, pág. 4.
11. JAUMÀ, Josep M. *Els meus instituts*. Barcelona: CEAC, 1981.
12. "Ayuntamiento Pleno. Diciembre 1969. Centro de educación del subnormal. Modificación del Plan Parcial de Ordenación del sector Can Serra para uso residencial y creación de una escuela para niños discapacitados y centros municipales." *BIM*. Quart trimestre 1969, núm. 64. "Ayuntamiento. Vida ciudadana, enero 1971. El 10 de enero se efectuó la colocación de la primera piedra de un centro especial para subnormales. Los terrenos se hallan situados en la avenida de Can Serra y el colegio ocupará una extensión de casi 1.000 metros cuadrados y recibirá el nombre de Centro de Educación Especial Alpi". *BIM*. Primer trimestre 1971, núm. 69. "El día 22 de septiembre, en el despacho de la alcaldía se efectuó la entrega oficial a don Francisco Javier Pérez-Portabella, en su calidad de presidente de la Asociación de Ayuda al Subnormal, de la subvención de 350.000 pesetas que el Ayuntamiento había concedido".

Foto de la pàgina anterior: Celebració festiva febrer 1976. FPM